

ISSN 0543-1220 | UDC 82(05)

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

Уређивачки одбор

Др ИСИДОРА БЈЕЛАКОВИЋ, секретар, др ЈОВАН ДЕЛИЋ,
др САЊА БОШКОВИЋ ДАНОЈЛИЋ, др БОЈАН ЂОРЂЕВИЋ, др ПЕР ЈАКОБСЕН,
др МАРИЈА КЛЕУТ, др ПЕРСИДА ЛАЗАРЕВИЋ ДИ ЂАКОМО,
др ЖАНА ЛЕВШИНА, др ГОРАН МАКСИМОВИЋ, др ДЕЈВИД НОРИС,
др ПРЕДРАГ ПЕТРОВИЋ, др ГОРАНА РАИЧЕВИЋ, др ИВО ТАРТАЉА,
др СВЕТЛАНА ТОМИН, др РОБЕРТ ХОДЕЛ, др ВИДА ЏОНСОН ТАРАНОВСКИ,
др САША ШМУЉА

Главни и одговорни уредник

Др ЈОВАН ДЕЛИЋ

КЊИГА ШЕЗДЕСЕТ ПЕТА (2017), СВЕСКА 1

МАТИЦА СРПСКА

САДРЖАЈ

Студије и чланци

Др Душан М. Иванић, <i>Једносџавни облици и ѓенеџа срџске ѓриџо-вијеџке</i>	7
Др Ана Н. Петковић, <i>Ахилово оружје и херојски кулџ код Пиндара и Софокла</i>	29
Др Наташа М. Половина, <i>Моџив блуднице у еџисџолијама кир-Силуановим – ѓорекло и функција</i>	43
Мср Ирена А. Плаовић, <i>Слаџка и сџвар и име: реџоричка ѓрирода Слова о светом кнезу Лазару неџознаџоџ Раваничанина</i>	53
Мср Николина П. Тутуш, <i>Поеџски хербаријум срџске средњовековне црквене ѓоеџије – симболика дрвеџа, маслине и винове лозе у Србљаку</i>	71
Др Срђан В. Орсић, <i>Лик сџранца у романима Милована Видаковића</i> .	85
Др Саша Д. Шмуља, <i>Праваџки идеолоџки дискурс Анџуна Гусџава Маџоџа (у свјеџлу њеџовоџа односа ѓрема Србима)</i>	101
Др Драгиња Л. Рамадански, <i>Кулџуролоџка меморија једне заумне ѓесме Иџора Бахџерева</i>	119
Др Никола М. Бубања и др Александар Б. Недељковић, <i>Пуџовање кроз време као инсџрументџ класних и националних ѓреокуџаџија у Х. Ц. Велсовој новели Времеџлов и ѓричи Равнодушност црвеног сунца Миодраџа Б. Миловановића</i>	131
Др Корнелије Д. Квас, <i>Просџорна ѓрансџозиџија Косџиџевоџ начела укрџијаја</i>	145
Др Јована Д. Шаљић, <i>Књижевносџ у служби наџије</i>	159
Др Слободан В. Владушић, <i>Елементи ѓискоџ свеџа у роману Кад су цветале тикве Драџослава Михаиловића</i>	175
Др Александра В. Јовановић, <i>Криџички есеји о енџлеској књижевносџи ѓрофесора Свеџозара Кољевића</i>	187
Др Александра Ч. Вукотић, <i>Од ѓоеџике џума до ѓоеџике џиџине: модерна исџорија и нови ѓраџични нараџив</i>	201
Мср Јелена М. Журић, <i>Индивидуална лексика у роману Ода мањем злу Воје Чолановића</i>	219

Прилози и зраћа

- Др Бојан М. Ђорђевић, *Писма Милице Јанковић Светиславу Цвијановићу (из Архива Српске академије наука и уметности)* 241

Оцене и прикази

- Др Љиљана Пешикан-Љуштановић, *О тјојосима и узорима идеалне владавине у српској средњовековној држави* 275
- Др Немања Ј. Радловић, *Индекс народних приповедака – приче о животињама и баснама* 278
- Др Мато Пижурица и др Вера Васић, *О српском језику и његовим нормама кроз дијахронију и синхронију* 280
- Др Ана З. Мацановић, *Пољед у ризницу воћарске лексике и терминологије* 289
- Др Ана З. Мацановић, *О фразеолошким јединицама с религијским конвенцијама у српском језику* 292
- Др Владан З. Јовановић, *Вредан прилоз српској граматици* 295
- Др Драгана Б. Вукићевић, *О лејоји свейова којих нема* 299
- Мср Милица В. Ђуковић, *Ното роетисус, ното heroicus* 304
- Мср Милица М. Лазовић, *Између традиције и модерности* 308
- Др Драгуљуб Ж. Перић, *Српска литерарна Ајлантида* 313
- Др Душан М. Иванић, *Сажимања преводилачког искуства* 319
- Мср Јелена Ђ. Марићевић, *Слике Најуља у српским јујојисима: кайије од дијамантиа и црне* 322
- Јелена Р. Славковић, *23. међународни конгрес византијских студија* 326

In memoriam

- Др Милош Ђорђевић, *Мирослав Еџерић (1934–2016). Срећна рука Мирослава Еџерића* 329
- Др Зорица Бечановић Николић, *Веселин Косић (1931–2016)* 337
- Упутство за припрему рукописа за штампу 341
- Contents 347

проистећи из ауторовог будућег рада и тиме бити заокужен иовако изванредан допринос не само лингвистичким дисциплинама – српској терминологији, лексикологији и лингвокултурологији, већ и фолклористици и етнологији уопште.

Др Ана З. Маџановић
Институт за српски језик САНУ
Ђуре Јакшића 9, 11000 Београд, Србија
randjelovicana@yahoo.com

UDC 811.163.41'373.7(049.32)
UDC 811.163.41'276.6:2(049.32)

О ФРАЗЕОЛОШКИМ ЈЕДИНИЦАМА С РЕЛИГИЈСКИМ КОМПОНЕНТАМА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

(Наташа Вуловић. *Српска фразеологија и религија: лингвокултуролошка исцртаживања*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2015, 359 стр.)

1. Крајем 2015. године појавила се из штампе *Српска фразеологија и религија: лингвокултуролошка исцртаживања* др Наташе Вуловић, сарадника Института за српски језик САНУ на пројекту *Лингвистичка исцртаживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*. Ово дело издао је Институт за српски језик САНУ као 23. књигу у својој богатој едицији *Монографије*. Студија др Наташе Вуловић представља измењену и прерађену верзију докторске дисертације под насловом *Фразеолошке јединице с религијским компонентама у српском језику*, која је одбрањена 2014. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Ауторка у овом делу представља резултате свог истраживања који су настали применом фразеолошког интердисциплинарног приступа у лингвистици. Изузетну вредност овог дела препознала је и српска лингвистичка јавност, те је књига *Српска фразеологија и религија: лингвокултуролошка исцртаживања* др Наташе Вуловић добитник награде *Павле и Милка Ивић* за 2016. годину.

2. Композиционо посматрано, студија има *Увод* (стр. 13–31), пет поглавља (*Специфична природа фразеолошких јединица с религијским компонентама* (стр. 33–77), *Синтаксичко-семантичке одлике фразеолошких јединица с религијским компонентама* (стр. 79–109), *Семантика фразеолошких јединица с религијским компонентама* (стр. 111–181), *Компаративне (поредбене) фразеолошке јединице с религијским компонентама* (стр. 183–226) и *Лингвокултуролошки аспекти истраживања фразеолошких јединица с религијским компонентама* (стр. 227–284)), затим *Закључна разматрања* (стр. 285–291), обиман списак извора и литературе (стр. 293–315), попис краћеница књиге Светог писма које су цитиране у раду (стр. 317–318), веома драгоцен инвентаризираних фразеолошких јединица (стр. 319–335), два регистра – појмовни (стр. 337–343) и именски (стр. 345–352), резиме на три страна језика: енглеском (стр. 353–354), руском (стр. 355–356) и немачком (стр. 357–358), и, на крају, податке о аутору (стр. 359).

3. У уводном делу ауторка најпре описује интердисциплинарни карактер фразеологије као лингвистичке дисциплине, која у своја истраживања укључује и резултате других лингвистичких дисциплина, али и хуманистичких наука – со-

циолингвистике, лексикологије, синтаксе, културологије, антропологије, етнологије и сл. (стр. 13–15). Др Наташа Вуловић даље разматра појмовна одређења термина *фразеолоџија*, *култура*, *релиџија*, *миџологија* (стр. 15–19), а затим дефинише појмове *фразеолоџизам*, *фразеолошка јединица* и друге термине који су у употреби (нпр. *фразна лексема*, *идиом* итд.) (стр. 20–23). У наредном одељку приказано је проучавање, дефинисање и класификовање фразеолошких јединица (стр. 23–25), те ауторка издваја неколико особина које фразеологизам издвајају од других јединица и типова вишелексемних спојева: репродуковање, устаљеност (релативна стабилност), целовитост значења и идиоматичност, секундарна/индиректна номинација, конотативност и експресивност (емоционалност) и способност фразеологизма да у контексту има статус лексеме. У даљем делу уводног поглавља наведени су извори и корпус истраживања (стр. 26–28); у питању су дескриптивни речници српског језика: Речник САНУ и Речник Матице српске (шестотомни), затим Матешићев *Фразеолошки рјечник хрвајскога или срјскога језика* и *Срјске народне њословице* Вука Караџића. Ауторка потом одређује предмет, циљеве и методе свог истраживања (стр. 28–30), а затим описује домене примене резултата спроведене анализе (стр. 30–31).

4. Поглавље *Специфична природа фразеолошких јединица с релиџијским компонентама* најпре доноси појашњење односа библизама и фразеолошких јединица с релиџијским компонентама (стр. 33–38). Ауторка полази од појмовног одређења термина *библизам* и наводи како је у своје истраживање укључила само оне библизме који у свом саставу имају релиџијску компоненту. У другом делу поглавља она говори о природи релиџијске компоненте у саставу фразеолошких јединица (стр. 38–42), која се најчешће односи на неки релиџијски појам или на релиџијско-обредну радњу (нпр. духовно/трансцедентно биће или духовно посвећена особа, библијска личност, релиџијски предмет). Наредни одељак посвећен је карактеристикама лексичких компонента у саставу фразеолошких јединица (стр. 42–43), одн. квалификаторима који се у описним речницима придодјељују лексичким компонентама у саставу фразеологизама. Централни део овог поглавља чини класификација фразеолошких јединица с релиџијским компонентама према лексичком значењу компонента које су у њиховом саставу (стр. 43–71). Према наведеном критеријуму, ауторка своју грађу дели у следеће лексичко-семантичке групе: 1) празници (црквени, народни, псеудопразници), нпр. *као Божић и Бадњи дан, на Св. Живка, свешком и њешком*; 2) небеска хијерархија, нпр. *знаћи своџ боџа, сила боџа не моли, зао као враџ*; 3) посредници (свечи), нпр. *ни у рају нису сви свеци једнаки, њрема свецу и ѡројар, чудан свешац*; 4) личности (антропоними и њихови деривати), топоними и појмови из Библије, нпр. *Нојева барка, Јудин њољубац, содом(а) и џомор(а)*; 5) простор (божански, земаљски), нпр. *ѡасији с неба на земљу, вруће (врућина) као и ѡаклу, чистио као у цркви*; 6) земаљска хијерархија, нпр. *ѡушуј, ѡџмане!, над ѡјом ѡј, неко воли ѡја, неко ѡјадију*; 7) акциони код (обреди, ритуали, црквена и обичајна пракса), нпр. *кршиена (рајска) дуца, очииѡи ѡјело (нечему), рећи амин*; 8) предметни код, нпр. *леј као икона, ѡалији коме кандило, чуваји (нешто) као свешињу*; 9) обавезе верника, нпр. *молији (некога) као боџа, сѡар ѡићи Боџу на ѡјовеси, очииѡи (некоме) оченац*; 10) основни појмови духовности, нпр. *неверан као вода, срамоѡа и џрехоѡа, борији се (мучији се) као џрешан с душом*. На крају овог поглавља налази се одељак посвећен лексичко-семантичком гнезду „празници“ (стр. 71–77).

5. *Структурно-семантичке одлике фразеолошких јединица с релиџијским компонентама* наслов је наредне целине у монографији др Наташе Вуловић, у којој она најпре описује структурно-граматички модел у фразеологији (стр. 79–84). Ауторка представља структурну класификацију своје грађе и издваја: 1) предлошко-

-падежне конструкције (нпр. *с малом душом, за век и амин, њед боџом и људима*); 2) именичке конструкције (с придевом у функцији атрибута) (нпр. *вавилонска кула, ничија вера, ружан као ђаво*); 3) глаголско-именичке конструкције (нпр. *ѡалиѡи враџу свећу, исѡраѡиѡи (ѡослаѡи) боџу на истѡину, молиѡи као боџа (некога)*); 4) глаголске конструкције (*не да (даѡи) се крсѡиѡи, ићи (ѡуѡоваѡи) аѡосѡолски*); 5) реченичне конструкције (нпр. *није сваки дан Божѡић, није ђаво неџо враџ, џде џуја крсно име слави*). У фокусу даљег истраживања ауторке стоји релативност структурне устаљености фразеолошке јединице (стр. 84–90) и лексичко фразеолошко варирање (стр. 90–93), а затим је представљен структурно-семантички модел у фразеологији (стр. 94–95). Као основне семантичке одлике фразеолошке јединице и лексемне природе компоненте у њеном саставу ауторка издваја идиоматичност, номинационау функцију, експресивност и конотативност (стр. 96–103). У наредном одељку појашњен је појам унутрашње форме фразеолошких јединица (стр. 103–105), а затим је на примеру фразеолошких јединица са значењем „убити, зластављати (некога)“ показано структурно-семантичко моделирање (стр. 105–109).

6. Наредно поглавље, насловљено *Семантичка фразеолошких јединица с релиџијским комѡоненѡима*, најобимније је у овој студији. Ауторка најпре анализира изоморфизам плана израза и плана садржаја (одн. плана форме и значења) фразеолошких јединица с религијским компонентама (стр. 111–119), а затим представља компонентну анализу на примеру фразеолошких јединица с компонентом *свећа* (стр. 119–137). Најзначајнији део ове целине чини класификација грађе према семантичким пољима (стр. 137–178). Ауторка најпре образлаже критеријуме за своју поделу, а затим издваја следећа фразеосемантичка поља: 1) „физичке особине“ (нпр. *расѡе као да џа ђаволи за уѡи вуку, сѡтар као Библија, леѡ као анђео*); 2) „психичке и карактерне особине“ (нпр. *имаѡи дуѡе (и срца), лукав као враџ, искрен као Мајка божѡија*); 3) „способности и вештине“ (нпр. *знаѡи џде ђаво сѡава, знаѡи свом ѡеѡу ѡосѡ, боџ и баѡина*); 4) „осећања и стања“ (нпр. *ѡече (некога) на дуѡи, наџаѡо на ђавољу вечеру, сѡјајаѡи као без дуѡе*); 5) „делатности, активности, поступци, понашање“ (нпр. *кренаѡи дуѡом, ѡроѡоведаѡи у ѡуѡиѡи, заѡисаѡи у амин*); 6) „начин живота, околности, ситуације“ (нпр. *живеѡи као мали боџ, мучѡи се као Хрсѡѡос на крсѡу, осѡјајаѡи на божѡијој милосѡији*); 7) „реѡуљудски односи“ (нпр. *расѡавѡи са дуѡом (некога), крсѡиѡи баѡином, ѡрозѡи у дуѡу (некога)*); 8) „сродство, људски род уопште“ (нпр. *сачуваѡи свећу, адамско колена, Евин син*); 9) „самрт, смрт“ (нпр. *ѡре)даѡи боџу дуѡу, дуѡа му се на нос ѡѡела, носѡи кољиво у ѡеѡу*). Завршни део ове целине посвећен је фразеолошкој полисемији (стр. 179–181).

7. У поглављу *Комѡараѡивне (ѡоредбене) фразеолошке јединице с релиџијским комѡоненѡима* ауторка најпре описује основне карактеристике поредбених фразеолошких јединица (стр. 183–188), а затим излаже њихову структурно-семантичку поделу на просте поредбене фразеолошке јединице (нпр. *зао, пакостан) као враџ, (изгледати) као девѡѡо чудо, као амин*), двоструке поредбене фразеолошке јединице (нпр. *бојати се) као враџ ѡамјана, (коштати, стајати) као Свеѡѡ Пеѡра кајџана, (терати) као ђаво џреѡну дуѡу*) и поредбене фразеолошке јединице с реченичном структуром (нпр. *ѡури) као да џа ђаво џони, (веровати) као да је заѡисано у ѡеванђељу, као да је с неба ѡао*) (стр. 188–196). Према категоријалном значењу издвојени су глаголски поредбени фразеологизми (нпр. *бежаѡи као ђаво од крсѡа, намеѡаѡи се као сочиво на Божѡић, молиѡи некоџа као боџа*), придевски поредбени фразеологизми (нпр. *сиромашан (џо) као црквени миѡ, лукав као враџ, врѡѡѡи се као ђаво на ѡомби*), прилошки поредбени фразеологизми (нпр. *као Божѡић и Бадњѡи дан, леѡо (слаѡко) као рај, чѡѡо као у цркви*) и именички поредбени фразеологизми (*врућина као у ѡаклу, ѡиѡина као у цркви*) (стр. 196–199). Од семантичких

карактеристика ове фразеолошке скупине ауторка издваја унутрашњу форму и значење, пример компонентне анализе значења и степен идиоматичности поредбених фразеолошких јединица (стр. 199–226).

8. Наредна целина насловљена је *Лингвокултуролошки аспекти проучавања фразеолошких јединица с религијским комјонентима*. У њој је најпре представљен однос фразеологије и лингвокултурологије (стр. 227–233), а затим је изложен метод бинарних опозиција у фразеологији (стр. 233–235). Ауторка потом разматра лексичку опозицију *бо̄-ђаво* (стр. 235–237) и издваја апофатичка и катафатичка својства ума, воље и осећања као својства и дејства (енергије) бића Божијег у хришћанском учењу (стр. 237–249). У оквиру одељка *Опозиција бог-ђаво. Појам концепција и концепцијалне анализе* (стр. 249–284) представљене су опште информације о концептуалној анализи и концепту, а затим је изложена анализа бинарних опозиција *леј-ружан* : *добар-зао, љубав-мржња и љубав-грех, истина-лаж, светило-тамно (бело-црно) и горе-доле (рај-џакао)*.

9. У завршном делу ауторка сублимира закључке изнете на крају сваког поглавља у оквиру представљене анализе фразеолошких јединица с религијским компонентама у српском језику. На крају наводи веома користан регистар фразеологизама, који обухвата фразеолошке јединице у ширем смислу (фразеологизме, изразе, изреке и др.) који су коришћени у монографији.

10. Резултати истраживања изнети у монографији *Српска фразеологија и религија: лингвокултуролошка исцртавања* др Наташе Вуловић значајни су са два аспекта – лингвистичког (фразеолошког и културолошког) и са становишта теорије превођења. Осим драгоценог доприноса неопходном пројекту израде фразеолошког речника српског језика, ово дело представља извор лексикографских савета за обраду фразеолошких јединица у научној лексикографији (пре свега приликом израде дескриптивних једнојезичних речника), а уверени смо да ће имати и примену у наставној пракси предавања српског језика као страног, као и приликом превођења фразеологизама са српског на неки други језик и обрнуто.

Др Ана З. Мацановић
Институт за српски језик САНУ
Ђуре Јакшића 9, 11000 Београд, Србија
randjelovicana@yahoo.com

UDC 811.163.41*367.627(049.32)
UDC 811.163.41*37(049.32)

ВРЕДАН ПРИЛОГ СРПСКОЈ ГРАМАТИЦИ

(Горан Зељић. *Морфолошко-семантичке карактеристике бројева у српском језику*. Београд: Учитељски факултет Универзитета у Београду, 2016, 302 стр.)

Књига *Морфолошко-семантичке карактеристике бројева у српском језику* аутора Горана Зељића, доцента на предметима Српски језик I и II, Правопис и књижевнојезичка норма и Говорна култура на Учитељском факултету у Београду, обогатила је литературу и наше знање о бројевима као врсти речи у српској граматици. Значај изнетих резултата у овој књизи утолико је већи уколико знамо да